

Działalność Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego na rzecz ochrony przyrody

kurs Opiekuna Przyrody PTTK

materiały szkoleniowe

Oddziału Międzyuczelnianego PTTK w Warszawie

Opracował: Artur Ponikiewski

maj 2007 r.

*"Zachowanie Tatrom ich charakteru pierwotnego jest kapitalizacją ich wartości. W tym kierunku idzie rozwój."
J.G. Pawlikowski (1912)*

Idee ochrony przyrody rozwinęły się na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w. w ścisłym związku z rosnącą popularnością turystyki. Członkowie powstałego w r. 1873 Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i założonego w 1906 r., Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego upatrywali w turystyce nie tylko zdrowy wypoczynek, ale i sposób na poznanie i krzewienie szacunku dla narodowego dziedzictwa - przyrodniczego i kulturowego. Oba Towarzystwa czynnie wspierały ochronę rzadkich gatunków i pomników przyrody, angażowały się w tworzenie pierwszych rezerwatów i parków narodowych, prowadziły działalność wydawniczą i edukacyjną - zwłaszcza skierowaną do młodzieży. Wielu wybitnych działaczy obu Towarzystw było jednocześnie zaangażowanych w ochronę przyrody od strony naukowej lub praktycznej. Wśród tych ludzi wyjątkowe miejsce zajmował prof. Jan Gwalbert Pawlikowski (1860-1939) - ten prawnik, ekonomista i historyk literatury - twórca teoretycznych podstaw prawa ochrony przyrody - był również zamiłowanym taternikiem i czołowym działaczem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. W swych wnikliwych artykułach J.G. Pawlikowski ukazał między innymi konflikt między konsumpcyjnym modelem turystyki, a ochroną przyrody, wskazując zarazem, jaka powinna być turystyka, aby tego konfliktu uniknąć. Zasadnicze koncepcje "turystyki zrównoważonej" zostały sformułowane przez Pawlikowskiego prawie 80 lat temu!

W 1950 r. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie i Polskie Towarzystwo Krajoznawcze połączyły się tworząc PTTK, które odziedziczyło materialny i duchowy dorobek swoich poprzedników, aby go nadal pielęgnować i rozwijać. Kontynuowano również działalność na rzecz ochrony przyrody, zwłaszcza poprzez popieranie rozwoju sieci terenów chronionych, edukację przyrodniczą, wydawnictwa, szkolenie kadr turystycznych, tworzenie (razem z innymi organizacjami społecznymi) Straży Ochrony Przyrody. Do najbardziej pionierskich inicjatyw, w które od samego początku zaangażowało się PTTK należał projekt: "Zielone Płuca Polski", mający na celu zastosowanie zasad zrównoważonego rozwoju w skali całego północno-wschodniego regionu Polski. W projekcie, który uzyskał akceptację parlamentu i jest nadal kontynuowany, ważna rola przypada turystyce uprawianej w formach wypracowanych przez PTTK.

Zmiany polityczne i gospodarcze, które zaszły w Polsce po 1989 r. nie zmniejszyły zaangażowania PTTK w sprawy ochrony przyrody - przeciwnie, poszerzyły możliwości działania i zakres zainteresowań, o sprawy, dawniej z przyczyn politycznych wyjęte spod społecznej dyskusji.

Działalność PTTK na rzecz ochrony przyrodniczego i kulturalnego dziedzictwa wynika wprost ze statutu Towarzystwa i jest realizowana w różnorodnych formach, wśród których do najważniejszych należą:

PROMOCJA TURYSTYKI ZRÓWNOWAŻONEJ

- PTTK propaguje i pomaga w uprawianiu aktywnej turystyki (pieszej, rowerowej, narciarskiej, kajakowej, żeglarskiej itp.) indywidualnie i w małych grupach, przy respektowaniu wymogów ochrony środowiska;

ROZWIJANIE TURYSTYKI PRZYRODNICZEJ

- to znaczy polegającej na głębokiej emocjonalnej więzi z przyrodą z jednoczesnym jej poznawaniem - jest realizowane poprzez odpowiednie wydawnictwa, znakowanie szlaków, organizowanie wycieczek przyrodniczych oraz ustanowienie specjalnej odznaki "Turysta Przyrodnik", której zdobywanie cieszy się dużą popularnością wśród młodzieży.

SZKOLENIE KADR TURYSTYCZNYCH

- PTTK jest najważniejszą polską organizacją zrzeszającą i szkolącą przewodników (górnictwa, terenowych, miejskich) i instruktorów różnych dyscyplin aktywnej turystyki (kajakarstwa, narciarstwa, nurkowania itd.). W systemie szkolenia tych kadr zagadnienia ochrony przyrody są traktowane bardzo poważnie;

ORGANIZOWANIE SEMINARIÓW, KONFERENCJI, SYMPOZJÓW

poświęconych tematyce ochrony przyrody i relacjom pomiędzy turystyką a środowiskiem przyrodniczym;

WYDAWNICTWA, BIBLIOTEKI, DOKUMENTACJA

- publikacje wydawane przez centralne i terenowe jednostki PTTK obejmują szeroki zakres zagadnień związanych z ochroną przyrodą, na różnych poziomach zaawansowania - od wydawnictw dla dzieci, po prace naukowe. Biblioteki prowadzone przez Towarzystwo gromadzą i udostępniają publikacje o tematyce przyrodniczej dotyczące Polski i innych krajów. Gromadzona jest też dokumentacja (np. fotografie) dotycząca stanu zasobów przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa;

EKOLOGIZACJA BAZY

- PTTK dokłada starań, aby jego obiekty nie były uciążliwe dla środowiska.

OPIEKA NAD POMNIKAMI PRZYRODY

- PTTK patronuje akcji obejmowania przez indywidualnych członków Towarzystwa opieką poszczególnych wartościowych obiektów przyrodniczych.

WSPÓŁPRACA KRAJOWA I MIĘDZYINTERNACJONALNA

- Towarzystwo współpracuje z polskimi i zagranicznymi organizacjami ekologicznymi, jest członkiem Europejskiej Federacji Parków Narodowych i Krajobrazowych oraz utrzymuje bliskie kontakty z Friends of Nature International.

Sprawy ochrony przyrody są w PTTK przedmiotem zainteresowania większości członków i jednostek organizacyjnych Towarzystwa, jednak wiodąca rola w tym zakresie przypada Komisji Ochrony Przyrody Zarządu Głównego PTTK. Również wiele oddziałów terenowych ma swoje komisje ochrony przyrody, które inicjują, prowadzą i koordynują różnorodną działalność w tym zakresie.